

ԲՈՒՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՀԱՍՈՒՍԷՔԸ

(Ե. ԿԻՐ. ՀՈԳԻՈՅ ԳԱՆՍՏԵԱՆ)

(ԻՐ. Թ. 30-Ժ. 4)

Հաւատքն է տատուածային զգայարանը. անգամ մը որ ծագի անոր լոյսը, լինի՛ իսկ ամենէն հասարակ ու անմշակ մարդուն հոգւոյն մէջ, կրօնքի մեծագոյն ճշմարտութիւնները անոր համար կը դառնան պարզ եւ սիրելի սկզբունքներ:

Բայց հաւատքը կը ծնի որսի պարզութեան եւ մաքուր միտքերու մէջ միայն: Չիս կրնար ճանչնալ զԱստուած, չես կրնար ճաշակիլ կրօնական զգացման քաղցրութիւնները, եթէ չունիս հոգեկան կեանքի այդ վիճակները, որոնց մէջ է ամենէն աւելի որ երեւան կուգայ ան, հաւատքը, իրիւն շնորհ եւ ոյժ միանգամայն:

Ձարգացում, գոստիրակուծիւն, օրինակին ազդեցութիւնը, դէպքերուն խրատը, առանց հաւատքի, անօգուտ են կըրօնական հետեւաբար եւ բարոյական կեանքի կազմութեան տեսակէտով. անոնք կրնան բարձրացնել եւ գեղեցկացնել միայն այն կառուցուածքները, որոնք հաւատքի խաբիսին վրայ են հիմնուած:

Աղբիւրը ներսէն պէտք է բոխի, ջուրը վճիտ եւ առողջ ըլլալու համար: Ներսէն դէպի դուրս ածուծն է կեանքը. ու հաւատքը լոյս մըն է հոգիին եւ ոչ թէ հոգիին վրայ ճառագայթած:

Արդ, հաւատքին ամենէն փրկարար արդիւնքներէն մին է կեանքը հասկնալի ընել մարդուն, որովհետեւ կեանքին իրաւունքները ձեռուած է աստուածային ծերութքի մը վրայ, ու հաւատքն է միայն որ մարդուն միտքը կրնայ մօտ տանիլ այդ ծրագրին: Գիտութիւն, հմտութիւն եւ փորձագութիւն կ'ընդլայնեն ու կը պարզաբանեն միայն իրենց մատուցուած զգացում մը կամ սկզբունք մը, որոնք, երբ խնդիրը կրօնական եւ բարոյական այսինքն հոգեկան կեանքի մասին է, հաւատքն են միայն: Երբ հաւատքն է որ կ'առաջնորդէ, ո՛չ սիրտը եւ ո՛չ միտքը չեն գայի՜նակղիւր արաւակարգութեան երեւոյթով ներկայացած իրողութեանց առջև. կը ջանան բացատրել զանոնք, ճիգ ընելով դուրս բերելու անոնց լինելութեան պատճառները եւ բանաձեւելով գիրենք գոյաւորող օրէնքները. ու երբ չեն յաջողիր այդ բանին մէջ, իրենց համար ամօթ չեն համարեր մարդկային իմացողութենէն արտաքոյ յայտարարել զանոնք եւ ընդունել թէ անոնք կը վերաբե-

րին հրաշալի կամ գերբնական իրականութեանց կարգի մը: Այդ է պատճառը որ հաւատքով ապրած եւ գործած մարդիկ ո՛րքան երջանիկ եղած են իրենց ներքին կեանքին մէջ, ա՛յնքան նաեւ արդիւնաւոր հանգիստացած են իրենց պատկանած ասպարէզնիւրուն մէջ. տարակոյսը չէ չիոթեցուցած զիրենք, դժուարութիւնները չըւարուծի չեն կրցած մատնել իրենց լոյսը. շարունակ քայլած են դէպի իրենց նպատակի կէտը, վստահ, անվեհեր, անդէտ իրենց ճամբուն, բայց մտադրուած միշտ Աստուծոյ:

Հաւատքին երկրորդ պարզեւն է սիրտը գերծ պահելը աւելորդ նախանձայուզութեւնէ. աւելորդապաշտութեան կամ նախապաշարեալ հաւատքի՛ն գործն է անհարկ եւ անկարգ եռանդով բացավառել զգացումները. մաքուր հաւատքը կ'ոգեւորէ միայն բնականոն աստիճանի մը վրայ, բայց հաստատ եւ անփոփոխ կերպով, մինչ մոլեռանդութիւնը աղետալի ելեւէջներու կը մատնէ հոգին: Բաց աստի, ինչպէս իրաւամբ ըսուած է, նախանձայուզութիւնը յաճախ կոյր է. մոլեռանդ կուսակից կը դէլ կ'անցնի իր պետին դիտաւորութիւնները, առանց փոյթն ունենալու խորանալու անոնց մէջ: Այս է պատճառը որ կըրօնական կամ բարոյական դրութեան վրէժներուց եւ բռնազբօսած եւ խանգարած են յաճախ անոր հիմնադրին բուն ոգին, որովհետեւ ունեցած են նախանձայուզութիւն միայն՝ առանց անոր առարկային ճշգրիտ գիտակցութեանը: Այդպիսիներուն համար է անշուշտ որ առաքելաբ. կ'ըսէ զնախանձ Աստուծոյ ունին այլ ոչ գիտութեամբ, ու անմիջապէս ետքը. «Ձի տգէտ են Աստուծոյ արդարութեան»:

Կարծէ՛ դիտել թէ ստգէտ այդ տեղ կը նշանակէ ոչ թէ անգիտ, որ յաւանայից կամ անմիջօրէն չգիտցողն է, այլ նա որ չ'ուզեց զիջնալ, այսինքն չի փափաքիր հնազանդիլ ճշմարտութեան, եւ չի կրնար ընդունել զայն իրիւն Աստուծոյ արդարութիւնը:

Ճշմարիտ հաւատքը այն է որ կոյր չէ բնաւ եւ հեռի է կուրացուցիլ ըլլալէ. անիկա կը ծնի հոգեկան լոյսն մը, չպատճառաբանուող բայց անառարկելի ներքին ապացուցութենէն՝ որ գիտակցութիւնն է ինքնին: Այս է իր ճշմարիտ նկարագիրը: Անով միայն կը բացատրուի կեանքի խորհուրդը. անով է որ մարդն ու սիրտը կ'ազատուին իրարու մէջ խաղած ներգայնականութեամբ:

Այսպիսի հաւատք մըն է բուն քրիստոնէական հաւատքը: